

Παιδιά με αναπηρία: αόρατα στα σχολεία Έρευνα της ActionAid για την κατάσταση της εκπαίδευσης των παιδιών με αναπηρία στην Ελλάδα

Η εκπαίδευση αποτελεί μια από τις βασικές προτεραιότητες της ActionAid. Δουλεύουμε μαζί με τους κατοίκους των φτωχότερων χωρών στον κόσμο με στόχο όλα τα παιδιά να απολαμβάνουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Πιστεύουμε ότι όλα τα παιδιά του κόσμου αξίζουν δημόσια, δωρεάν, ποιοτική εκπαίδευση.

Από το 2000 η ActionAid Ελλάς έχει ένα πολύ πετυχημένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε μαθητές όλων των βαθμίδων. Παράλληλα στο εκπαιδευτικό μας κέντρο υποδεχόμαστε κάθε χρόνο περίπου 5.000 μαθητές. Επιπλέον, πραγματοποιεί στην Ελλάδα την «Παγκόσμια Εβδομάδα Δράσης για την Εκπαίδευση», όπου κινητοποιεί δεκάδες χιλιάδες μαθητές με αίτημα όλα τα παιδιά να μπορέσουν να πάνε στο σχολείο. Στην Ελλάδα η εκστρατεία έχει μεγάλη απήχηση στην εκπαιδευτική κοινότητα, συνολικά από το 2004 περισσότεροι από 250.000 μαθητές από σχολεία όλης της χώρας έχουν λάβει μέρος. Η περσινή θεματική της παγκόσμιας αυτής εκστρατείας ήταν αφιερωμένη στα παιδιά με αναπηρία.

Η ανταπόκριση μαθητών και εκπαιδευτικών ήταν τόση και τα αιτήματα για τη βελτίωση της εκπαίδευσης των παιδιών με αναπηρία στη χώρα μας ήταν τόσα, που η ActionAid αποφάσισε να διερευνήσει έρευνα για να εξετάσει κατά πόσο εφαρμόζονται τα εκπαιδευτικά δικαιώματα των παιδιών με Αναπηρία στην Ελλάδα, έτσι όπως έχουν κατοχυρωθεί από τους Διεθνείς Οργανισμούς.

Βασικά συμπεράσματα

1. Δεν υπάρχει μητρώο

Το εκπαιδευτικό έτος 2010-2011 μόνο 24.105 παιδιά με αναπηρίες φοιτούσαν σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης και 7.656 παιδιά σε ειδικά σχολεία. Αυτό σημαίνει ότι από τα 200.000 παιδιά με αναπηρίες, που υπολογίζεται ότι ζουν στη χώρα μας, μόνο τα 31.761 πηγαίνουν σχολείο, δηλαδή μόλις το 15%. Επειδή, όμως, δεν υπάρχει στη χώρα μας εθνικό μητρώο καταγραφής παιδιών με αναπηρία, ο αριθμός αυτός αποτελεί εκτίμηση. Χωρίς καταγραφή των μαθητών και των αναγκών τους με ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια, δεν μπορεί να υπάρξει αποτελεσματική πολιτική Ειδικής Εκπαίδευσης, ώστε κανένα παιδί να μην στερείται το δικαίωμα στην εκπαίδευση και κανένα παιδί να μην είναι αόρατο.

Η ActionAid ζητά:

Τη δημιουργία ενός μητρώου καταγραφής στο οποίο θα καταγράφονται με αξιόπιστο και αντικειμενικό τρόπο όλα τα παιδιά με αναπηρία ή/και οι ειδικές εκπαιδευτικές τους ανάγκες, κατά κατηγορία αναπηρίας με παρακολούθηση της εκπαιδευτικής υποστήριξης τους και της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

2. Οι γονείς παιδιών με αναπηρία δεν συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων

Οι γονείς και τα παιδιά δεν έχουν δικαίωμα να παίρνουν μέρος στις αποφάσεις που αφορούν την εκπαίδευσή τους και άρα τη ζωή τους. Η ελληνική εκπαίδευση, ούτως ή άλλως, εντάσσει ελάχιστα τους γονείς και τα παιδιά στις αποφάσεις που αφορούν την

εκπαίδευσή τους. Στην περίπτωση των παιδιών με αναπηρία η κατάσταση αυτή προκαλεί σοβαρές δυσκολίες, καθώς η διαδικασία για την εκπαιδευτική αξιολόγηση που περνούν τα παιδιά για να ενταχθούν σε κάποιο εκπαιδευτικό πλαίσιο είναι τελείως κλειστή προς τους γονείς και οι αποφάσεις των επιτροπών είναι δεσμευτικές και συνήθως αμετάκλητες.

H ActionAid ζητά:

Τη συμμετοχή γονέων και μαθητών σε αποφάσεις που αφορούν στην εκπαίδευσή τους και θεσμοθέτηση της συμμετοχής των μαθητών στην εκπροσώπηση της μαθητικής κοινότητας.

3. Προσβασιμότητα

Τα σχολεία δεν είναι προσβάσιμα σε μαθητές με αναπηρία: δεν υπάρχουν επαρκείς υπηρεσίες μεταφοράς των μαθητών στο σχολείο, τα κτίρια δεν είναι προσαρμοσμένα για να δεχτούν μαθητές με αναπηρία, το εποπτικό υλικό είναι ανεπαρκές και το ανθρώπινο δυναμικό συχνά δεν φτάνει για να καλύψει τις ανάγκες.

H ActionAid ζητά:

Επαρκή και έγκαιρη στελέχωση με εκπαιδευτικούς και παράλληλη στήριξη, τόσο στα γενικά όσο και στα ειδικά σχολεία. Δωρεάν και ασφαλή μεταφορά των μαθητών στο σχολείο, κτιριακές προσαρμογές των σχολείων και παροχή εποπτικού και εκπαιδευτικού υλικού σύμφωνα με τις ανάγκες.

4. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών Ειδικής Εκπαίδευσης

Δεν υπάρχει συνεχόμενη εκπαίδευση εκπαιδευτικών που να λαμβάνει υπόψη τις τελευταίες τεχνολογίες και εκπαιδευτικές τάσεις. Υπάρχει μεγάλη απόσταση μεταξύ θεωρίας του περιεχόμενου των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και της πραγματικότητας των σχολικών προβλημάτων.

H ActionAid ζητά:

Τη συνεχή και δια βίου εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, με έμφαση στην ενταξιακή μάθηση σε κάθε μορφή αναπηρίας.

5. Πρώιμη παρέμβαση

Δεν υπάρχει ένα ολοκληρωμένο και αποτελεσματικό σύστημα πρώιμης παρέμβασης για παιδιά ηλικίας 0-6 ετών, ηλικίες κρίσιμες για όλα τα παιδιά. Αυτό σημαίνει ότι όταν έρχεται η στιγμή τα παιδιά να μπουν σε σχολική τάξη, οι δυσκολίες είναι πολύ μεγαλύτερες. Λόγω έλλειψης δημόσιων υπηρεσιών, πολλοί γονείς απευθύνονται σε ιδιωτικούς φορείς, επωμιζόμενοι το υψηλό κόστος τους.

H ActionAid ζητά:

Τη θεσμοθέτηση ενός ολοκληρωμένου συστήματος πρώιμης παρέμβασης, έγκαιρη ενημέρωση των γονέων για την αναγκαιότητα της πρώιμης παρέμβασης και την πρόσβαση σε σχετικές υπηρεσίες.

Τη συμπερίληψη των υπηρεσιών της πρώιμης παρέμβασης στον κατάλογο του Ενιαίου Κανονισμού Παροχών Υγείας (ΕΚΠΥ).

6. Έλλειψη σταθερής και επαρκούς χρηματοδότησης

Δεν υπάρχει σταθερή και επαρκής χρηματοδότηση της Ειδικής Εκπαίδευσης. Τα τελευταία χρόνια δε οι πόροι έχουν μειωθεί με αποτέλεσμα, η κρίση να έχει χειροτερέψει την κατάσταση για τα παιδιά με αναπηρία.

H ActionAid ζητά:

Τη σταθερή χρηματοδότηση της εκπαίδευσης των παιδιών με αναπηρία από τον κρατικό προϋπολογισμό και πλήρης και ορθολογική αξιοποίηση των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ και των συγχρηματοδοτούμενων από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που θα λειτουργούν ενισχυτικά με την εφαρμογή πραγματικά καινοτόμων δράσεων.

Συμπεριληπτική εκπαίδευση: η απάντηση στον αποκλεισμό

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση (inclusive education) είναι η εκπαίδευση που θα ήθελε η ActionAid να απολαμβάνουν όλα τα παιδιά που ζουν στην Ελλάδα. **Πρόκειται για το εκπαιδευτικό σύστημα που στηρίζεται στη φιλοσοφία αποδοχής και σεβασμού προς όλα τα παιδιά χωρίς να τίθενται παράμετροι γύρω από την έλλειψη ικανοτήτων. Στόχος της προσέγγισης είναι να μη μείνει κανένας μαθητής έξω από το σχολείο.** Αυτό οδηγεί στο να μάθουμε να συμβιώνουμε ο ένας με τον άλλον, μέσα σε μια κοινωνία ίσων ευκαιριών. Έτσι, η συμπεριληπτική εκπαίδευση αποτελεί ένα μέσο που συμβάλει στη δημιουργία μιας συμπεριληπτικής κοινωνίας.

Τα παιδιά με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που γίνονται αποδεκτά στο σχολείο, γίνονται αποδεκτά με τις ιδιαιτερότητές τους και στην ευρύτερη κοινότητα όπου ζουν. Ταυτόχρονα, οι μαθητές χωρίς αναπηρία μαθαίνουν το σεβασμό στη διαφορετικότητα. Σχολείο για όλους, εκπαίδευση για όλους, κοινωνία για όλους.

Η ActionAid πιστεύει στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων. Για το λόγο αυτό, υποστηρίζει τη συμπεριληπτική εκπαίδευση που αποτελεί τη σύγχρονη τάση που κερδίζει έδαφος διεθνώς, ως προς την εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρία.

Η ιδέα της ύπαρξης δύο διαφορετικών εκπαιδευτικών συστημάτων, γενικής και ειδικής εκπαίδευσης, ένα σύστημα που έχει υιοθετηθεί από το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας, τις τελευταίες δεκαετίες άρχισε να αμφισβητείται κυρίως από την σκοπιά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς εντείνεται ο διαχωρισμός ανάμεσα στα «φυσιολογικά» και «αποκλίνοντα». Η Ελλάδα ακολουθεί με αργούς ρυθμούς τις εκπαιδευτικές τάσεις, παρόλο που έχουν περάσει δύο χρόνια από την κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ανθρώπων με Αναπηρία (CRDP), με τον Ν. 4074/2012 ΦΕΚ Α' 88/11-4-2012 που αποτελεί το εσωτερικό μας δίκαιο.

Μεθοδολογία

Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα που διενέργησε η ερευνήτρια Πελαγία Παπανικολάου Υποψήφια Δρ. Εγκληματολογίας Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, που πραγματοποιήθηκε το 2014. Συνολικά, απάντησαν 122 άνθρωποι, 84 εκπαιδευτικοί και 38 από γονείς παιδιών με αναπηρία σε ερωτήματα που αφορούν την ενημέρωση γύρω από την Εκπαίδευση ΑΜΕΑ και πρόσβαση σε υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης, τη συμμετοχή γονέων και παιδιών στη λήψη αποφάσεων, την προσβασιμότητα (μεταφορά, υλικό, ανθρώπινο δυναμικό), την κοινωνικοποίηση των μαθητών, την ενταξιακή εκπαίδευση στα γενικά σχολεία και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών .

Η ActionAid Ελλάς πραγματοποίησε την έρευνα αυτή στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Εβδομάδας Δράσης για την Εκπαίδευση, για να εξετάσει κατά πόσο εφαρμόζονται τα Εκπαιδευτικά Δικαιώματα των Παιδιών με Αναπηρία στην Ελλάδα έτσι όπως έχουν κατοχυρωθεί από τους Διεθνείς Οργανισμούς.

Βρείτε την έκθεση εδώ: <http://www.actionaid.gr/media/452700/ekthesi-ereunas-actionaid-teliko.pdf>

Μαρτυρίες

Παράλληλα, η ActionAid πραγματοποίησε συνεντεύξεις ανθρώπων με αναπηρία που έχουν περάσει παλαιότερα από την ελληνική εκπαίδευση, με μαθητές και εκπαιδευτικούς. Παραθέτουμε ορισμένα αποσπάσματα:



Ελένη, ηθοποιός και μουσικός, άτομο με νοητική και κινητική αναπηρία

«Πήγα δημοτικό στον Πειραιά, σε γενικό σχολείο. Στην Πέμπτη δημοτικού πήγαμε για δύο χρόνια στο Παρίσι και τελείωσα εκεί το Δημοτικό. Μιλάω και γαλλικά γιατί εκεί πήγαμε και Ελληνικό σχολείο και Γαλλικό. Μετά πήγα και λίγο Γυμνάσιο, αλλά δεν το τελείωσα, πήγα μέχρι με την πρώτη Γυμνασίου. Μετά το Γυμνάσιο πήγα σε μια τεχνική σχολή κι έμαθα να υφαίνω και να φτιάχνω υφάσματα στον αργαλειό. Έφτιαχνα διάφορα πράγματα.

Στο Γυμνάσιο δεν μου πολυάρεσε για να πω την αλήθεια. Τα μαθήματα ήταν δύσκολα και δεν είχα στο μεταξύ και καλούς βαθμούς και είπα να μην συνεχίσω. Θα ήθελα να είχα συνεχίσει, αν το Γυμνάσιο ήταν μουσικό. Εγώ θα πρότεινα όλα τα σχολεία να γίνουν και μουσικά και να μπορούν να μάθουν τα παιδιά μουσικά όργανα. Το μουσικό σχολείο είναι

ωραίο, γιατί άλλο είναι να ακούς μουσική και άλλο να παίζεις μουσική. Δεν είναι το ίδιο. Εγώ όταν παίζω μουσική νιώθω διαφορετικά από ότι όταν ακούω μουσική, είτε είναι με κιθάρα, με ντέφι ή οτιδήποτε.

Αν δεν είχα πάει σχολείο, η ζωή μου θα ήταν πολύ διαφορετική. Δεν θα ήξερα να διαβάζω, να γράφω, δεν θα ήξερα τίποτα. Δεν θα έκανα όλα αυτά που κάνω τώρα. Τώρα κάνω πολλά πράγματα: παίζω στο θέατρο με το Very Special Arts, κάνω κολύμβηση, βλέπω τους φίλους μου. Τώρα θα παίζω σε μια παράσταση, στον Κατά Φαντασία Ασθενή.

Θα μου άρεσε να μαθαίνω σε άλλα παιδιά θέατρο στα σχολεία ή να βοηθάω εθελοντικά να μάθουν κάποιο μουσικό όργανο. Ωραία θα ήτανε.»



Οδυσσέας, Μαθητής Α' Λυκείου

«Πηγαίνω Α' Λυκείου και σε αρκετές τάξεις μέχρι τώρα έτυχε να έχω συμμαθητές με αναπηρία. Θεωρώ ότι η συνύπαρξη σου διευρύνει τον ορίζοντα. Δεν μένεις προσκολλημένος σε κάτι, απλά σκέφτεσαι διαφορετικά. Δεν ένιωσα ότι ήταν διαφορετικοί. Εντάχθηκαν μια χαρά, δεν είναι κάτι το τρομερό. Δηλαδή, τι είναι; Ένα παιδί που απλά πήγαινε σχολείο. Γενικά, πιστεύω ότι εκεί πρέπει να φτάσουν τα πράγματα. Να μην σκεφτόμαστε «α, έχω στην τάξη μου ένα αυτιστικό παιδί ή ένα μαύρο παιδί». Παιδιά είναι όλα και οι διαχωρισμοί είναι ρατσιστικοί.

Εγώ αυτό που έχω διαπιστώσει από την εμπειρία μου, είναι ότι οι άνθρωποι με αναπηρία απλά λειτουργούν με διαφορετικό τρόπο. Δηλαδή, έχουν και διαφορετικές δεξιότητες που οι περισσότεροι από εμάς δεν έχουμε. Πιστεύω ότι τα παιδιά αυτά θα έπρεπε να ενταχθούν στα σχολεία. Για παράδειγμα, ένα παιδί με αυτισμό έχει τελείως διαφορετικό τρόπο σκέψης. Αν δεν το βοηθήσεις και δεν συνυπάρχει με τους υπόλοιπους, θα κλειστεί εντελώς στον εαυτό του.

Βασική προϋπόθεση βέβαια είναι να μορφωθούμε λίγο παραπάνω εμείς, τα υπόλοιπα παιδιά. Να καταλάβουμε ότι πρώτον είμαστε όλοι διαφορετικοί. Να ξεκινήσουμε με αυτή τη βάση, ότι κανένας δεν είναι τους. Είμαστε προγραμματισμένοι για να είμαστε διαφορετικοί, αλλιώς θα είμαστε ένα αντίτυπο τους αντίτυπου τους αντίτυπου. Θα ήμασταν όλοι ίδιοι. Πρέπει να αφήνουμε τη διαφορετικότητα να περάσει, να μην τους κλείνουμε την πόρτα στη μούρη. Προφανώς είναι καλύτερα να πηγαίνουμε όλοι μαζί σχολείο, έτσι θα ενταχθούν καλύτερα στην κοινωνία. Η αναπηρία δεν θα φύγει ποτέ, αλλά δεν θα είναι εμπόδιο στην κοινωνική ζωή τους.»



Μαρία, παραολυμπιονίκης, δικηγόρος, φοιτήτρια, άτομο με κινητική αναπηρία

«Πήγα δημοτικό στο Μαράσλειο, σε γενικό σχολείο δηλαδή. Έκανα από προσχολική ηλικία προγράμματα πρώιμης παρέμβασης στην ΕΛΕΠΑΠ, με την οποία έχω πολύ καλή σχέση και τους θεωρώ άψογους στη δουλειά τους. Ήθελα όμως να δοκιμάσω τις δυνάμεις μου και έξω από τα ειδικά σχολεία. Εκεί δεν μπορώ να πω ότι πέρασα ξέγνοιαστα όπως θα περνούσε ένα παιδάκι δημοτικού που το μόνο που θα το ένοιαζε είναι να παίξει, να έχει τους φίλους του, να κάνει αυτή τη ζωή που κάνει κάθε παιδάκι από 6 έως 12 χρόνων. Είχα άλλα πράγματα να με προβληματίζουν και έμαθα να διαχειρίζομαι το πρόβλημά μου από πολύ μικρή.

Αφού δοκίμασα τις δυνάμεις μου στο γενικό, συνέχισα μετά γυμνάσιο-λύκειο στο ειδικό σχολείο στην Ηλιούπολη. Στην πορεία ίσως το μετάνιωσα που δεν κάθισα να αναμετρηθώ και σε ένα πιο μεγάλο επίπεδο του γυμνασίου-λυκείου, αλλά τότε, 12 χρονών, ήμουν ακόμα ένα παιδί που έπρεπε να διαχειριστώ τα προβλήματά μου. Δεν είχα χώρο για να παλέψω για τα συναισθηματικά προβλήματα που σου δημιουργεί μια επίθεση από παιδάκια που λένε ότι εσύ δεν μπορείς να κουνηθείς, είσαι ανάπηρη, είσαι έτσι, είσαι αλλιώς. Δεν μπορούσα δηλαδή. Αυτό το κομμάτι δεν το είχα.

Από μικρή έκανα κολύμβηση για θεραπευτική αποκατάσταση. Δεν ήμουν όμως έτοιμη να μπω σε ομάδα ατόμων με αναπηρίες. Στους Ολυμπιακούς της Αθήνας πήγαίνα σε όλα τα αθλήματα με τον ξάδερφό μου και σιγά σιγά μπήκα σε κλίμα. Κάποια στιγμή είδα σε μια συνέντευξη όταν είχαν τελειώσει οι παραολυμπιακοί αγώνες, την μετέπειτα προπονήτριά μου. Είπα στη μαμά μου: «Μαμά αυτή θέλω» και την επόμενη μέρα ο ξάδερφός μου είχε βρει το τηλέφωνό της, τη συνάντησα και αρχίσαμε. Τέσσερα χρόνια μετά, ήμουν πρωταθλήτρια Ελλάδος στην κολύμβηση και βγήκα 5^η παραολυμπιονίκης στο Πεκίνο.

Εγώ προσωπικά, μέσα από την αναπηρία μου διδάχτηκα πάρα πολλά πράγματα. Έμαθα τι σημαίνει αξία της προσφοράς και έμαθα μέσα από τις δυνατότητές μου να βοηθάω όσο μπορώ άλλα παιδιά που δε μπορούσαν να κάνουν όσα μπορώ να κάνω εγώ. Για αυτό ενώ έχω τελειώσει τη Νομική, σπουδάζω τώρα ψυχολογία γιατί θέλω να δουλέψω με τα παιδιά με αναπηρία. Αν είναι κάτι που θέλω να πω είναι: «Γνώρισέ με. Μόνο έτσι θα καταλάβεις αυτό που είμαι. Μία εικόνα, ένα καρότσι ή ό,τι άλλο δεν λέει απολύτως τίποτα.»